

“textos de traballo, información e debate”, como a que mantén a editorial Morata.

Con axilidade descritiva preséntase a historia escolar española dunha cuestión debatida, con atención singular ao “apoxeo da Relixión católica no franquismo” (pp. 31-40). Maior atención, loxicamente, se lle presta ao tratamento deste ensino “nun Estado constitucionalmente non confesional” (pp. 41-99), mostrando as diversas posicións e propostas, a regulación legal-administrativa da materia desde os gobernos socialistas e do Partido Popular, e os posibles contrastes entre estes ditados e a realidade sociolóxica en transformación cara unha sociedade crecentemente distanciada nos seus comportamentos do diktat católico, en función da súa diversidade e pluralismo.

Sínalase, por fin, que a situación actual, contraditoriamente co que supoñería un Estado non confesional, é produto dunha tradición da posición privilexiada e protexida da Igrexa Católica durante o franquismo, protexida aínda por un Acordo co Vaticano de 1979, que é preconstitucional en canto ao contido. O autor inclínase por entender o valor formativo do ensino científico das relixións ou do feito relixioso e do irrelixioso, que considera, con todo, que será de momento de difícil asunción sociopolítica, polo que “todo indica que a relixión seguirá sendo unha materia controvertida e cuestionada”.

Antón COSTA RICO
USC

CARRIÓN, X.L., QUINTAS, J., CID, X.M., SOUTELO, R., *A barbarie silenciada. Amoeiro1936*, Fundación Luís Tilve, 2014, 102 pp.

Estamos ante un interesante traballo de historia local, aínda que non extenso si suficiente e necesario para darnos a entender desde diversos puntos de vista os feitos e a ideoloxía vivida no concello de Amoeiro e a súa contorna, dende o inicio do século XX ata a entrada do franquismo. Unha débeda que estaba pendente. Xa que logo, dáse luz á barbarie que permanecía no silencio ou non se tiña tratado coma se merece.

Percorrendo as súas entretidas páxinas, obsérvase como nesta localidade, caracterizada por ser unha pequena zona rural tradicionalmente conservadora, foi prendendo chama e mudando a conciencia e pensamento destes habitantes dos Chaos o asociacionismo obreiro, o movemento agrario galego, os sindicatos, as ideas socialistas, republicanas e de progreso, cuxo expoñente máximo pode dicirse que se atopou na figura de Castor Sánchez Martínez. Foi este un home preocupado pola cultura e comprometido sempre por mellorar a situación e condicións de vida e benestar dos seus veciños, tanto dende o Concello –no que exerceu como alcalde socialista durante unha boa parte do período republicano e asasinado por un falanxista, un caloroso 25 de agosto de 1936 na estrada de Leiro a Ribadavia– como dende o Comité Provincial Pro-Ferrocarril, do que formaba parte como vogal e tiña por misión

a defensa das polémicas obras de construción do ferrocarril da liña Madrid-Zamora-Ourense-Vigo.

O tema da educación constitúe un dos eixos principais da obra. Do seu estado dános conta especialmente as achegas do profesor Xosé Manuel Cid Fernández cunha debulla pormenoriza e exhaustiva do todo canto aconteceu na redonda. Sinala como sabedores os rexentes locais de que sen escolas non había avance nin progreso, aproveitando o momento propicio da política expansiva escolar do primeiro bienio republicano, en Amoeiro axiña se construíron novas escolas, pasando dos 10 mestres que tiña en 1930 a 19 en 1936. Un incremento escasamente logrado noutros concellos da provincia ourensá. Desta maneira, xa en febreiro de 1932 todas as parroquias do Concello contaban con dúas escolas de ensino primario: unha masculina e outra feminina. Escolas que, por outra banda, tiveron a sorte de estaren ocupadas por entusiasmados mestres e mestras comprometidos co ideario republicano e as ideas innovadoras do momento. Moitos deles foron destacados membros da ATEO (Asociación de Trabaxadores de la Enseñanza de Orense), importante foro provincial de debate das correntes educativas de vangarda, entre as que estaban as influencias do modelo krausista e da propia Institución Libre de Enseñanza, que aportaban novos métodos pedagóxicos cos que trataban de paliar o estado deplorable que por diversas causas estaba a padecer o ensino da época. Unha ralea deles foron precisamente sancionados no proceso de

depuración levado a cabo nos primeiros momentos da sublevación no ano trinta e seis, co asasinato emblemático dalgún, coma foi o caso de Rafael Alonso, quen non tivo tan sequera a opción de ser sometido a xuízo. B arbarie na que se menciona de forma nominal a todos e cada un dos numerosos mestres que a padeceron, tanto desta localidade coma doutras lindeiras.

Remata precisamente a publicación cunha alusión por parte do autor Raúl Soutelo Vázquez a estes feitos brutais –que afectaron mesmamente ao médico José Rodríguez Portugal (que viñera para aquí porque nunha sesión municipal se aprobara que houbera dous médicos) e a boa parte da corporación republicana, cuxos bens foron incautados– durante a Guerra Civil. Fálase de fosas, beiravías, das falcatruadas máis noxentas ás que se pode someter o ser humano, de entrega voluntaria de diñeiro e outros produtos requiridos polos falanxistas locais como peaxe que moitas familias tiveron que pagar para evitar males maiores.

Todo isto relátase utilizando as abundantes fontes e testemuños orais. Escoltando o sentir dos veciños, as súas historias de vida, narradas por veces sen poder evitar bágoas. Pois ao fin e ao cabo, foron os paisanos os verdadeiros protagonistas deste tempo convulso. Recuperar a memoria dos asasinados na Guerra Civil e que permanecen silenciados para que publicamente se lles poida devolver a dignidade merecida, é xa outra cousa.

Xosé FERNÁNDEZ FERNÁNDEZ